

Važno informacija sa e manuŝenge so beŝena ki Ŝvedija

**Te uli kriza ja
pale maribe**

I vlada dendža sar zadača akaja brošura te bičhalel pe ko sakova kher/stani ki Švedija. O vlasti bašo sarinipaskoro arakhibe hem pripremibe (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB) tano odgovorno bašo odova so isi ki brošura.

I brošura šaj te poručinel pe ki lokhi čitibaskiri verzija ki švedikani čhib hem ki anglikani čhib plus, odova šaj te huljarel pe digitalikane ko buteder javera čhibja. I brošura tani kerdi hem ki nišanikani čhib, snimimi thaj ki korolikani čhib. Čitin buteder ko [msb.se](https://www.msb.se).

Šparin i brošura.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad | [msb.se](https://www.msb.se)

Illustracije: Patrik Berg

Publ.broj: MSB2435 – novembri 2024

ISBN: 978-91-7927-549-5

Dži ko manuša so bešena ki Švedija

Amen dživdinaja ko jekh namirno vreme. Isi maribe ko amaro pašipe. O teroristipe, siberatakija hem hovavni informacija koristinela pe kaj te ova dukhavde hem te ova telo disavo uticaj.

Kaj te šaj te terdžova protiv odoja pretnja trebela te ikera jekh javere hem te la odgovornost amare phuvjake. Te uljam atakirime, amen mora sarine te arakha e Švedijakoro samostalnost hem amari demokratija.

O zoralipe barakeraja sakova dive zajedno amare pašutnencar, kolegencar, amalencar hem komšijencar.

Akale brošuratar tu ka džane sar te pripremine tut hem so ka kere te uli kriza ja pale te ulo maribe.

Tu inan jekh kotor kotar e Švedijakoro pripremime.

Sodržina

Jekh nasigurno sveto rodela pripremibe.....	5
Zajedno zorakeraja e Švedija	6
E Švedijakoro arakhibe	7
Učokerdo pripremibe (Höjd beredskap)	8
Totalno arakhibaskoro dužnost (Totalförsvarsplikt)	9
Predupredibaskoro sistemi	10
Arakh tut kotar e lufteskoro atako	12
Kherutno korkoridikhibe.....	15
Evakuiribe	19
Arakhibasiri soba.....	20
Psihologikano arakhibe	22
Digitalizirimo siguripe	23
Teroratentati	24
Čhinavkeribe jekh ratvaribe	25
Ekstremno vreme	26
Zaraze	27
Tuke so trebela ekstra pikodejbe.....	28
Tu so isi tut kherutne životinje	29
Te sian ko nemir	30
Te vakerel pe čhavencar baši kriza hem maribe	30
Važna telefonengere broja hem buteder informacija	31–32

Jekh nasigurno sveto rodela pripremibe

E maribaskiri pretnja premal i Švedija barili hem amen mora te pripremina amen baš o najlošno – jekh oružimo atako.

Maribe – i najzorali pretnja premal amari sloboda

Keda džiko zoraja mangela te ovel ole pravo te odlučinel upri amende, odova pretinela bašo amaro pravo jekhe slobodno hem nazavisno dživdipase.

Isi hem javera načinija osim kotar o vojno nasilstvo te uticinel pe hem te dukhavel pe amari phuv, ko primer siberatakoncar, uticibaskere kapanjencar, teroristipaja hem sabotažaja. Asavke buča šaj te oven bilo keda hem but olendar kerena pe akate hem akana.

Amen našti te ova odoborom but sigurna baši amari sloboda. Amende mora te ovel amen mangibe hem zoralipe te arakha amaro phravdo društvo hem te trebindža žrtvibe.

I Švedija te uli atakirimi amen nikad na ka predajna amen.
Sa i informacija kaj o zordejbe ka činavel pe - odova tano hovajbe.

Javera zeriozna pretiba

Amen trebela te zorakera amaro zordejbasoro zoralipe kaj te šaj te kera buti e javere seriozno rizikoncar hem pretibancar, ko primer:

- but bilačo vreme
- opasna zaraze
- smetibe ko važna it-sistemija
- organizirimo kriminaliteti.

Zajedno zorakeraja e Švedija

Ki kriza hem ko maribe trebela sarine te da amendar bašo Švedijakoro zordejbasoro zoralipe.

O vlastija, regionija hem o komune isi olen jekh baro odgovornost keda amaro sigurnost ovela pretimo. O komune ka keren buti ko primer e phurenar hem e nasvalencar, hem ka dikhen e čhavengoro arakhibe hem e spasibaskoro servizi te funkcinen so buteder vreme so šaj. Hem o firme dena pomoč bašo amaro pripremba.

Te ulo diso seriozno tegani o pomoč džala angleder sa okolenge kaske so ka trebel odova. Pherdo džene amendar ka trebel te arakha korkori amende najhari jekh kurko.

Ake disave primerija sar šaj te angažirine tut ko amaro zajedničko pripremba:

- Uključin tut ki jekh dobrovolno arakhibaskiri organizacija kas so isi dendo buti bašo totalno arakhibe. Hem o javera idealna organizacije hem religiozna khediba kerena važna buča.
- Sikljov o kursi ko primer bašo vileskoro hem parnebukhengoro spasibe, VPS (HLR).
- Te šaj de rat.
- Vaker e javerencar kori so bešeja sar šaj te zorakeren o zajedničko pripremba, ko primer ko kherengorokhedibe, kirijani zgrada ja pale ko gaveskoro khedibe (byalaget).

E Švedijakoro arakhibe

E Švedija isi jekh totalnoarakhibe. O totalnoarakhibe tano kerdo taro vojno arakhibe hem civilno arakhibe. I Švedija tani hem jekh kotor taro Nato:skoro zajedničko arakhibe.

O vojno arakhibe

O vojno arakhibe ka arakhel e Švedija hem e phuvjen soj ko Nato te ulo jekh oružimo atako, ka arakhel amare phuvjakere granice hem ka kerel buti te ločharen pe o konfliktija. Odova tano kerdo kotar Arakhibaskoro zoralipe hem but javera vlastija so ka den piko e vojno zoralipe.

Civilno arakhibe

O civilno arakhibe tano sarine amen so bešaja ki Švedija zaedno e vlastencar, regionencar, komunencar, firmencar hem idelno organizaciencar. Jekh kotar o najvažna zadače e civilno arakhibaske tano te del piko e vojno arakhibaske. Jekh javer šerutni zadača tani te arakhel e civilno manušen hem te dikhel ko jekh eventualikano maribe te funkcirinen o fundamentalna društvoskere funkcije so buteder vreme so šaj. Vakerela pe ko primer baši elektrika, nasvalengoro arakhibe hem transporti.

I Švedija ko Nato

I Švedija tani jekh kotor tari arakhibaskiri aliansa Nato. E aliansakoro cili tano o phuvja zaedno te oven zorale thaj te daravkeren javeren te na atakirinen amen. Jekh Natophuv te uli atakirimi tegani o javera phuvja ki aliansa ka den piko bašo arakhibe – jekh sarinenge, sarine jekheske.

Učokerdo pripreme (Höjd beredskap)

Te isi maribe ja pale opasnost bašo maribe tegani šaj i vlada te rešinel te učokerel pe o pripreme kaj te šaj te zorakerel pe e phuvjakoro šajipe te arakhel pes.

Učokerdo pripreme značinel kaj sa o društvo trebela te khedel zoralipe kaj te šaj te terdžol protiv okova so atakirinela hem te dikhel pe te funkcinen o najvažno funkcije ko društvo. Ko jekh učokerdo pripreme tu šaj te ove vikimo te pomožine ko razna načiniya.

Tu ka džane kaj tano učokerdo pripreme maškar o javer e radioja, tv, hem tekst-tv:ja. Ko najučo pripreme šaj hem pripremaskoro alarmi (beredskapslarm) te koristinel pe.

O pripremaskoro alarmi značinel kaj tano maribe ja pale jek sigate maribaskiri opasnost. Tegani sa o totalno arakhibe mora odma te mobilizirinel pe hem o društvo te pripreminel pes maribaske. Tegani tano najučo pripreme ki sa i phuv.

Totalno arakhibaskoro dužnost (Totalförsvarsplikt)

Kotar o dive so phereja 16 berš pa sa dži kote te phere 70 berša, tut isi totalno arakhibaskoro dužnost hem sian dužno te de tlo pridones e totalno arakhibaske te isi maribaskoro opasnost hem maribe.

O totalno arakhibaskoro dužnost važinela sa e švedikane gradžanenge so bešena ki Švedija hem ko javera phuvja. O totalno arakhibaskoro dužnost važinela hem okolengeda so nane švedikane gradžanja. Kola so bešena ki Švedija. O totalno arakhibaskoro dužnost značinela:

- Vojno dužnost (värnplikt) ja pale civilno dužnost (civiplikt). Ko učokerdo pripremibe tegani sian dužno te dža ko than kori so alo tuke rešenje ko tlo maribaskirithaneskiri naredba.
- Generalno servizeskoro dužnost (allmän tjänsteplikt). I vlada te andža rešenje bašo generalno servizekoro dužnost tegani tu sian dužno te produžine te dža ki buti ja pale te kere javera buča soj važna e totalnoarakhibaske.

Ko učokerdo pripremibe te na dendža pe tuke maribaskorothan tegani tu produžineja te dža ki tli obično buti.

Predupredibaskoro sistemi

Ko seriozna nesreče, krize, maribaskere opasnostija hem maribe tegani oves predupredimo ko razna načinija. Sikljov so značinenas odola signalija.

Avrutno predupredibe

O konstrukcije bašo avrutno predupredibe "Hesa Fredrik" isi komaj ko sa o komune hem uzo nuklearna elektrane.

O avrutno predupredibe testirnela pe ko prvo ponedelniko bizo vikendija ko masekija mart, juni, septembar hem decembar ko 15 o sahati.

Važno poruka sarinenge VPS (VMA)

Signalii 7 sekundija hem pauza 14 sekundija.

Čhinavdžovela palo 2 minutija.

Dža andre. Phan o džamija, udara hem te šaj hem i ventilacija.

Šun o radio Sveriges Radio P4 te šaj te le buteder informacija.

O VMA tano jekh sistemi so predupredinela hem informirnela bašo seriozna nesreče hem krize, sar soj mukhibe avri opasna materije hem thabljojba kori so isi ko primer opasnost bašo otrovna thuva ja pale eksplozija. Tuke dela pe VMA maškar o javera buča preko:

- Sveriges Radio, SVT, SVT Text hem komercialna radio hem tv kanalija.
- Apija kotar maškar o javera krisinformation.se, SOS Alarm, Sveriges Radio hem SVT.
- Sms ko mobilno telefonija ko peravde thana.

Pripremibaskoro alarmi (Beredskapslarm)

30

15

30

Signalni 30 sekundija hem pauza 15 sekundija
Čhinavdžovela palo 5 minutija.

Dža andre. Šun ko Sveriges Radio P4. O Pripremibaskoro alarmi značinela kaj tano učekerdo pripremibe ki sa i phuv. Tu so isi tut vojno dužnost ja pale civilno dužnost tegani tu mora sigate te dža ko than kori so dendža pe tuke rešenje baši tli maribaskiri thaneskiri naredba. Tej tlo maribaskoro than kori soj tli buti, tegani ka pratine odova so vakerela tli bučakiri organizacija.

Avionengoro alarmi

Kratka signalija 1 minuti.

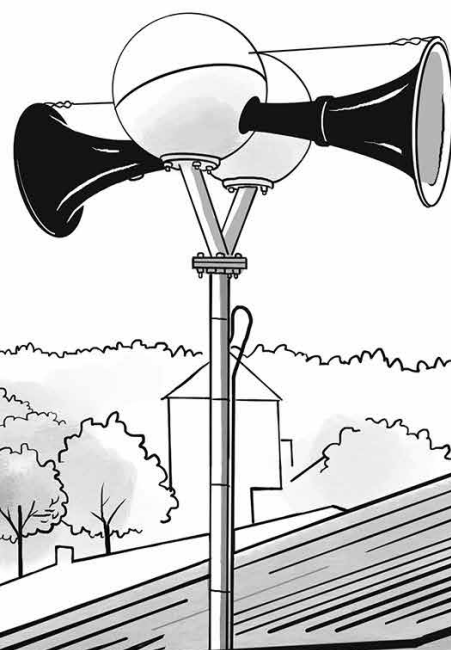
Dža sigate ki najpaše arakhibaskiri soba, podrumi ja pale javer arakhibaskoro than. Tut isi pošukar arakhibe džigde andre a na avri, angleder sa jekh than bizo pendžere.

Nakhli opasnost

30

Dugačko biphago signalni 30 sekundija.

Arakh tut kotar e lufteskoro atako

Te ulo jekh lufteskoro atako tegani tu sigate trebela te dža ki jekh arakhibaskiri soba ja pale ko disavo javer arakhibaskoro than. Birin odova than soj najpaše. Te sine jekh opasnost bašo vojno atako, tu šaj ka trebel te mukhe odova than.

Tu šaj te ove upozorimo bašo disavo atako e avioneskere alarmea hem kotar o Sveriges Radio P4.

E arakhibaskiri soba arakhela kotar eksplozie hem e bombengere kotora. Ola arakhena hem kotar eksploziribe hem tate talasija kotar nuklearno oružje. E arakhibaskere sobe dena pošukar arakhibe nego o javera thana kotar radioaktivna džubre, gasija kotar hemikano oružje hem kotar biologikane maribaskere buča.

Javera arakhibaskere thana

O pudrumija, garaže hem telophuvjakere stanice teli phuv, te ulo jekh lufteskoro atako, ola da dena arakhibe. Tut šaj te ovel disavo arakhibe hem ko jekh tuneli ja pale uzo jekh zido. Pošukar tano te ovel pe andre a na avri, najšukar tano te ovel pe ki jekh soba bizo pendžere/prozorija.

Te sian avri e kherestar hem te na reseja te dža ko jekh arakhibaskoro than, tegani ka pašljove upri phuv, najšukar tano te ove khedimo ki jekh rupa ja pale hendeko. Keda ka šune o signali ” Nakhli opsnost” tegani šaj te mukhe tlo arakhibe. Pomožin e dženenge so tane khuvde ja pale phandle.

Nuklearno oružje

I globalno siguribaskiri situacija barakerela o riziko te šaj te koristinel pe o nuklearno oružje. Te ulo jekh atako nuklearno oružjeja, hemikane ja pale biologikane oružjeja, dikh te garave tut ko isto čhani sar ko jekh lufteskoro atako. E arakhibaskiri soba dela najšukar arakhibe. Palo disave divesa o zračibe tiknjola but.

O najednostavno arakhibe

Avri ki jekh rupa ja pale hendeko.

Ko jekh tuneli ja pale uzo jekh zido.

Ki jekh soba bizo pendžere.

Pudrumi, garaža ja pale ki jekh telophuvjakiri stanica teli phuv.

Arakhibaskiri soba.

O najefektivno arakhibe

Kherutno korkoridikhibe

Tu pomožinea sa e društvoskere pripremibaske te isi tut kherutno korkoriarakhibe najhari jekhe kurkeske.

Adaptirin o sovetija ki kontroliribaskiri lista palo tle potrebe hem šajipa. Disave buča tu šaj te ulave javerencar, ko primer tle komšijencar. Ki kriza hem ko maribe amen mora sarine te pomožina jekhjavereske.

Pripremin tut te ulo diso seriozno te na trebel te arakhe sa o buča kotar o jekh puti.

Pani

Tuke ka trebel najhari trin litrija pani ko jekh diverat, angleder sa pibase hem čeribe hajbe. Te ulo pijbaskoro pajneskoro nanipe – tegani šaj tli komuna te čhivel panjeskere cisterne, ama tut pale ka trebel pani khere.

Dikh te arakhe panjeskere plastike ja pale kofe kapakoja te šaj te ane lencar pani.

Kin pani ko flaše ja pale ko panjeskere plastike soj kerde bašo hajbaskere buča.

Garav o pani ko temno than hem ko lado. Kontrolirin dali e panjesiri khan hem ukus tane šukar, ker odova jek duj vare ko berš. Te trebela menin o pani.

Te na inan sigurno kaj o pani tano čisto tegani čerav ole hem o pani te kerjol šukar.

Merznon o pani ko PET-flaše. O flaše šaj koristinena pe sar merznome kotora te nane struja. Keda ka mukhljol o mrazo tegani šaj piela pe o pani. Ma pher o flaše sa dži upre, odoleske so tegani šaj te pharjon.

Tato

Jevendase te ačhili i struja šaj tlo kher sigate te ovel šudro. Birin jekh soba kori so ka ove. Umlav čebe ko pendžere hem učhar o patozi tepikoncar. Šukar tano te ovel khere:

Tate hem zorale šėja avrijaleske, pošomale šėja, thule čorape, stadika, rukavice, šaliya.

Čebe, pašljojbasere buča, sovibaskere kesika.

Alternativno tačaribaskere aparatija so na koristinena struja, ko primer gasengere tačaribaskere aparatija ja pale radijatori so tačola fotogeneja.

Momoli, tatoikeribaskiri momoli, gorivo bašo tačaribasere buča.

Kirbiti, jagakoro čakmako, jagakoro ačavibaskoro aparati.

Te koristineja razna altrnativna tačaribaskere buča tegani ov pažljivo e sigurnosteja. Mukh phravdo poviše puti kaj te šj te khuvel vozduh. Angleder te sove ačhav o aparatija.

Kommunikacija

Tu ka trebel te šaj te avel tuke nevipa hem važno informacija kotar vlastija.

Tu ka trebel te šaj hem te kontaktirine tle familija hem amalen.

Šukar tano te ovel tut khere:

Radio so kerela buti ko baterie, khameskerečelie ja pale vasteskoro generatori.

Ekstra baterije.

Mobilno telefoni hem ekstra baterie (powerbank).

Mobilno gajtani so šaj te phere ko vrda.

Važna telefonengere broja pisime ko lil.

O Sveriges Radio P4 tano pripremibaskoro kanali hem ov produžinela te bičhalel matrijali keda isi kriza ja pale maribe. Dikh te džane o frekvencije bašo tlo lokalno P4-kanali ko krisinformation.se.

Hajbe

Tuke trebela hajbe so čaljarela, so dela energija hem so šaj te ikerel pe ki sobakiri temperatura. Birin o hajbe kova so šaj sigate te kerel pe, so na rodela but pani ja pale so šaj te hal pe direktno. Ker tlo magacini odolea so disavo puti kinea hari ekstra buča. Šukar tano te ovel tut khere:

Šuke hajbaskere buča: Grizi, marde giva, pasta, pirindži, kuskus, prašakopire, prašakothud, tortila maro, zoralo maro, biskotija, lon, začinija.

Konzerve: Patlidžanja, zelenipa, frute, gotovakerde hajba.

Barvale proteineja: Šučardo ja pale konzervirimo mas hem mače, lebeblije, gravo, lečija, kaškavali ko tube.

Barvale khileja: Habeskoro zejtini, pesto, šuke patlidžanija ko zejtini, tapenadi, kikirigengoro krem, akhora, semija.

Sigate energija: Frutengoro krem, džemi, čokolada, avgin, proteinengere kotora, šuke frute.

Pijba: Kafa, čaji, čokoladakoro pravo, borovnicatar hem šipkendar supa, frutendar sokija, thuda.

Hajba čhavage: Kaša, thudeskiri zamena, popara hajbe, tegle čhavengere hajbaja.

Dikh te ovel tut frute hem bobice. Sadin ki tli bavča, balkoni ja pale pendžerakiri phal odova so hala pe.

Love

Te šaj te platine ko razna načiniya odova zorakerela tlo pripremibe. Ka ovel šukar te koristine dajek puti keš love. Šukar tano te ovel manuše:

Keš love, najahari jekhe kurkoske hem hurde hem lilale.

Javera platibaskere šajipa sar soj bankakiri karta hem digitalikano servizija.

Toaleti

Te na alo pani kotar i cevka, ko primer keda ovela jekh strujakoro činavibe, tegani našti te mukhel pe pani ko toaleti. Te ove pripremimo kaj te šaj te arakhe reženje bašo džubre hem te ovel tut šukar higiena.

Tu šaj te mutre ko toaleti mada našti te mukhe pani. E kenefakoro lil ferde ki jekh lilengiri korpa ja pale ki jekh kofa kapakoja. Bašo hijbe šaj čhiveja ki kenefa jekh plastikani kesik ja pale jekh džubrengiri kesik, koristin jekh latrinikani bura ja pale jekh kanta kapakoja. Učhar o hijbe ko primer kompostiribaskere londžaribaja ja pale čhiv upral šelja. Tli komuna dela informacija bašo odova sar trebela te ferde odova džubre.

Šukar tano te ovel khere:

Kenefakoro lil.

Sapane salvete, vastengiri
dezinfekcija.

Pherne, mensturacijakere
arakhibaskere buča.

Plastikane kesika ja pale
džubrengere kesika.

Kompostiribaskoro londžaribe
ja pale šelja.

Kofa kapakoja.

Kaj te šaj te tiknjare i bilači khan tegani ka ovel šukar te na mešine o muter hem o hijbe.

Javera buča

Šukar tano te ovel khere:

Lokhiavrutni kujna,
skara hem gorivo.

Kherutni apoteka,
jekhto pomoč-kompleti.

Kirbiti/Šibice, tharibaskoro čeliko.

Džepakiri baterija,
čekateskiri lampa.

Konzervengiri čhurik.

Gorivo ko rezervoari ja pale
pherdi vrdaskiri baterija.

Te koristineja iljačija ko recepte ja pale buča so hardžinena pe ko primer bašo diabetis, tegani šukar tano te oven odola buča so ka resen jekhe masekoske.

Evakuiribe

Tu šaj ka trebel te cide tut kotar o than ko primer te ulo jekh vojno atako, prirodno nesreče ja pale mukhibe avri opasna materije.

Tu ka džane kaj tu ka evakuirine sar so terdžola ko VMA. Šun ko Sveriges Radio P4 hem iker tut ko vlastengere instrukcije. Tu so našti te kere odova korkori šaj pomožinela pe tuke te evakuirine hem te del pe tuke akutnokher/stani hem hajbe ko than kori so ka ove ingardo.

Šukar tano te lel pe peja

Planirin so tano odova so ka trebel te le tuja te trebindža sigate te mukhe tlo kher/stani bašo jekh kratko ja pale po dugačko vreme. Ake disave tipsija:

Hajbe hem pani disave divesenge.

Id-dokumentija, bankakirikarta hem keš love.

Iljačija hem pomožibaskere buča, ko primer šunibaskoro aparati.

Radio so kerela buti ko baterie, khameskerečelie ja pale vasteskoro generatori.

Tate šeja, beršimeskere šeja hem promena.

Higienska buča.

Mobilno telefoni hem gajtani.

Karta, kompasi.

Važna podatke ko lil, ko primer telefonska broja hem siguribaskere dokumentija.

Arakhibasiri soba

Tu na pripadineja ki disavi specijalno arakhibaskiri soba nego koristineja odova so tano najpaše. Ko msb.se isi jekh karta arakhibasere sobencar.

Ki arakhibaskiri soba ka ovel pani hem ednostavno toaleti. Te resljan, ka ovel šukar te le tuja hajbe, tate šėja hem higienko buča. Ov spermno kaj šaj te trebel te ačhove disave divesa ki arakhibaskiri soba.

Keda nane mariba o arakhibaskere sobe šaj te koristinen pe bašo javera buča, ama ola ka šaj te namestinen pe 48 sahatenge. Ko učokerdo pripremibe e objektengoro gazda tano odgovorno bašo olengoro pripremibe.

I arakhibaskiri zoba isi ola jekh plakata kori so isi nišani pomarandžlivo kvadrati hem jekh plavo trinagolniko. O nišani značinelaj kaj e lokale isi ole specijalno arakhibe sar so terdžola ko maribaskoro zakoni.

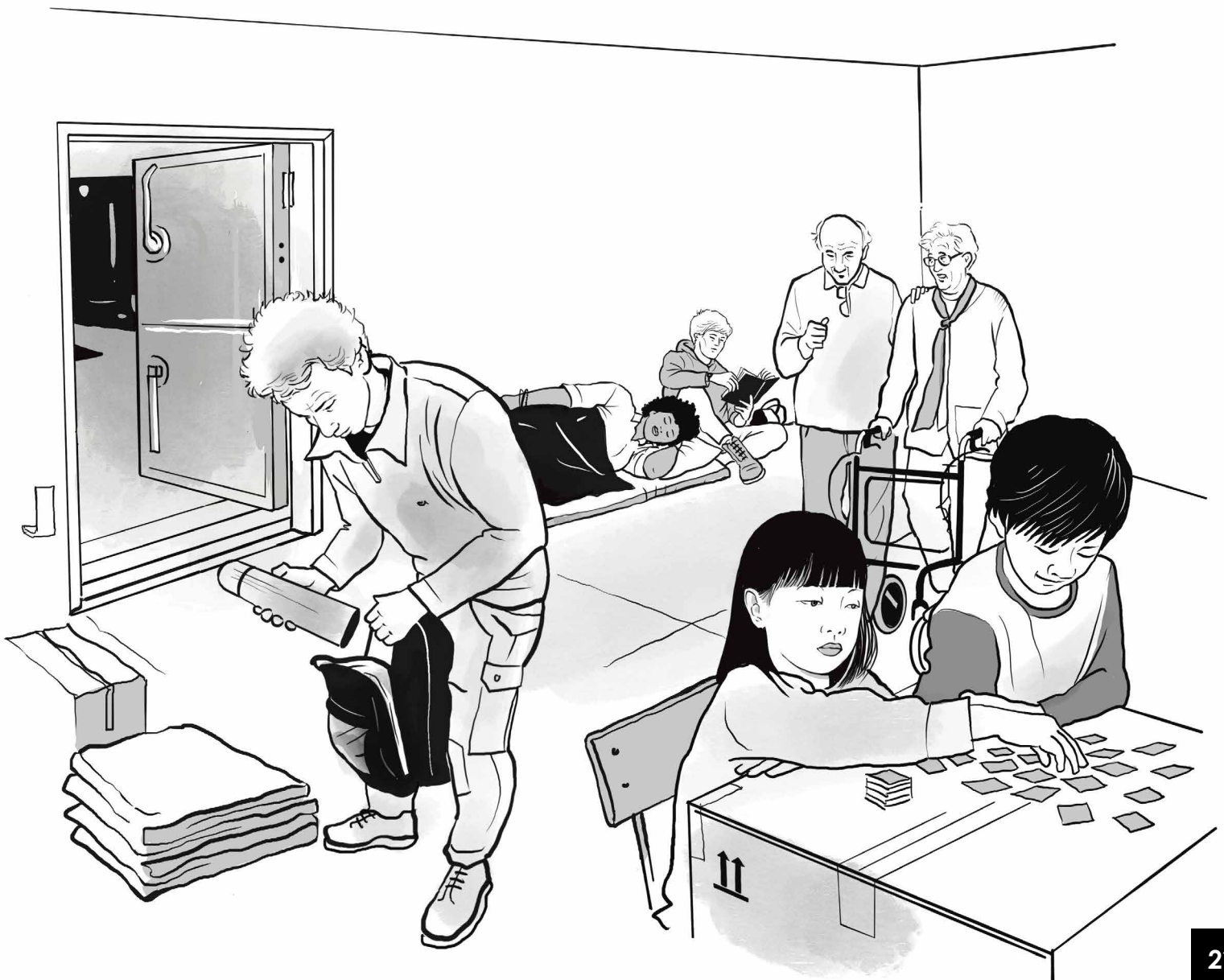

Najpaše arakhibe

Te isi tut potreba bašo arakhibe ko jek učokerdo pripremibe, tegani isi tut pravo te khuve andre ki najpaše arakhibaskiri soba.

Informirin tut kori isi arakhibasere sobe ja pale javera arakhibaskere thana uzo tlo kher/stani, škola ja pale uzi tli buti.

Psihologikano arakhibe

E avere phuvjengere zoraliba ja pale javera akterija avri e Švedijatar koristinena dezinformacija, hovajba hem propaganda kaj te šaj te uticinen upri amende.

Akala probe te uticinen ola kerena pe sakova dive, specijalno ko internet hem ko socialna medie. O cili tano te keren sumnje hem te phagen amari volja te arakha amen.

Okola so mangena te uticinen upri amende, ola šaj odova te keren ko asavko način:

- Buvljaribaja hovajba hem hovavne vakeribaja, ja pale vakerena jekh kotor točna buča ama iranena olengoro značaj.
- Falcifikujbaja slike, video hem glasongere snimiba.
- Vazdibaja zorale osetija bašo disavo pučibe ja pale diso so ulo kaj te šaj te keren amen narahati ja pale te ova sumniva maškar amende.

Tu šaj adžahar te pomožine bašo amaro zordejaskoro zoralipe:

- Ov pažljivo bašo sodržaj so vazdela zorale osetija.
- Ulav asavki informacija so džaneja kaj avela kotar poverljivo thana.
- Probin te potvrdinel pe i informacija kotar poviše thana.
- Te ulo disavo seriozno ovibe, rode potvrdimi informacija kotar o vlastija.

Digitalizirimo siguripe

O digitaliziribe šaj te kerel te ova lokhe dukhavde kotar o siberatakija kola so peravena važno it-sistemija.

Tu pomožineja te zorakerel pe e Švedijakoro zoridejbaskoro zoralipe odolea so kereja buti e informaciaja ko jekh sigurno način, sar khere adžahar ki buti. Disave tipsija:

- Ker baro garavdolafi kori so kombiniribaja bukve, cifre hem simbolija.
- Ma bastrin ko lenkija ko mail hem ma phrav o ataše soj bičhalde kotar bipendžarutne manuša.
- Instalirin o siguribaskere updatriba direktno.
- Ker jekh siguribaskiri kopia e najvažno informaciaja, ko primer ki jekh eksterno zoralidisketa, usb-kotor ja pale ko oblakongoro servizi.

Teroritentati

O teroritentati hem oružimo nasilstvo šaj te kerel pe premal o manuša ja pale premal važno infrastruktura sar soj i struja hem o transportiriba. Te uljan peravdo taro odova reagirin direktno.

Naš

Dža dur taro odova than.

Rode arakhibe

Phande tut ki jekh soba ja pale garav tut te našti te naše. Čhiv o telefoni te na šundžol o glaso.

Alarmirin

Telefonirin 112 hem vaker so ulo.

Mislin ko akala buča:

- Telefonirin samo te vikingžan pomoč. O interneti šaj te ovel but opteretimo.
- Iker tut ko odova so vakerena i policija, spasibaskoro servizi hem o vlastija.
- Ma buvljar odova samo so vakerela pe hem asavki informacija so nane zorakerdi bašo odova so ovela.
- Ma telefonirin džikaske so šaj te ovel oleske opasno. Odoleske so šaj o manuš te ovel arakhlo te gavela pes.

Činavkeribe jekh ratvaribe

Dikh te šaj tu hem okova soj khuvdo te oven ko sigurno than angleder te de pomoč. Adžahar činavkereja jekh zoralo ratvaribe:

Telefonirin ko 112 ja pale zamolin javeren te keren odova.

Bastrin direktno ki rana pravo musijencar. Ka ovel šukar te kere odova jekhe gužbime majcaja, šaleja ja pale javer dišoja.

Te čhindiljan ja pale te trebela tuke pomoč, zamolin džikas te bastrinen upro tle vasta.

Iker tut adžahar sa dži kote te phenel tuke i ambolantakoro personali te mukhe.

Ekstremno vreme

O Ekstremno vreme sar soj o but baro beršim, poplave hem o baro tatipe ovela sa po obično. O riziko bašo naturalna nesreče sar soj e phuvjakoro peribe hem vešengoro thabljojbe ovana sa poviše.

Pripremin tut hem ločhar e vlastenge te keren pli buti adžahar:

- Rode informacija ko tlo komunakoro webbthan ja pale ko msb.se ko primer bašo rizikija hem pripreme ko than kori so bešeja bašo phuvjakoro peribe, erozija hem poplave.
- Dža ko msb.se ja pale ko krisinformation.se bašo savet sar šaj te pripremine tut te ulo ekstremno vreme.
- Dikh te džane dali isi zabrana bašo tharibe jag angleder te thare jag ja te kere skara. Informacija šaj te dikhe maškar o javera thana ko krisinformation.se.
- Pratin e vremeskiri prognoza hem huljar apija kaj te šaj te dikhe o upozoriba, ko primer kotar o krisinformation.se, Sveriges Radio hem SMHI Väder. Haljov o upozoriba seriozno.

Ko ekstremno vremija hem prirodna nesreče tuke ka del pe informacija ko Sveriges Radio P4 so trebela te kere, ko primer te čerave tlo pibasoro pani ja pale te evakuirine.

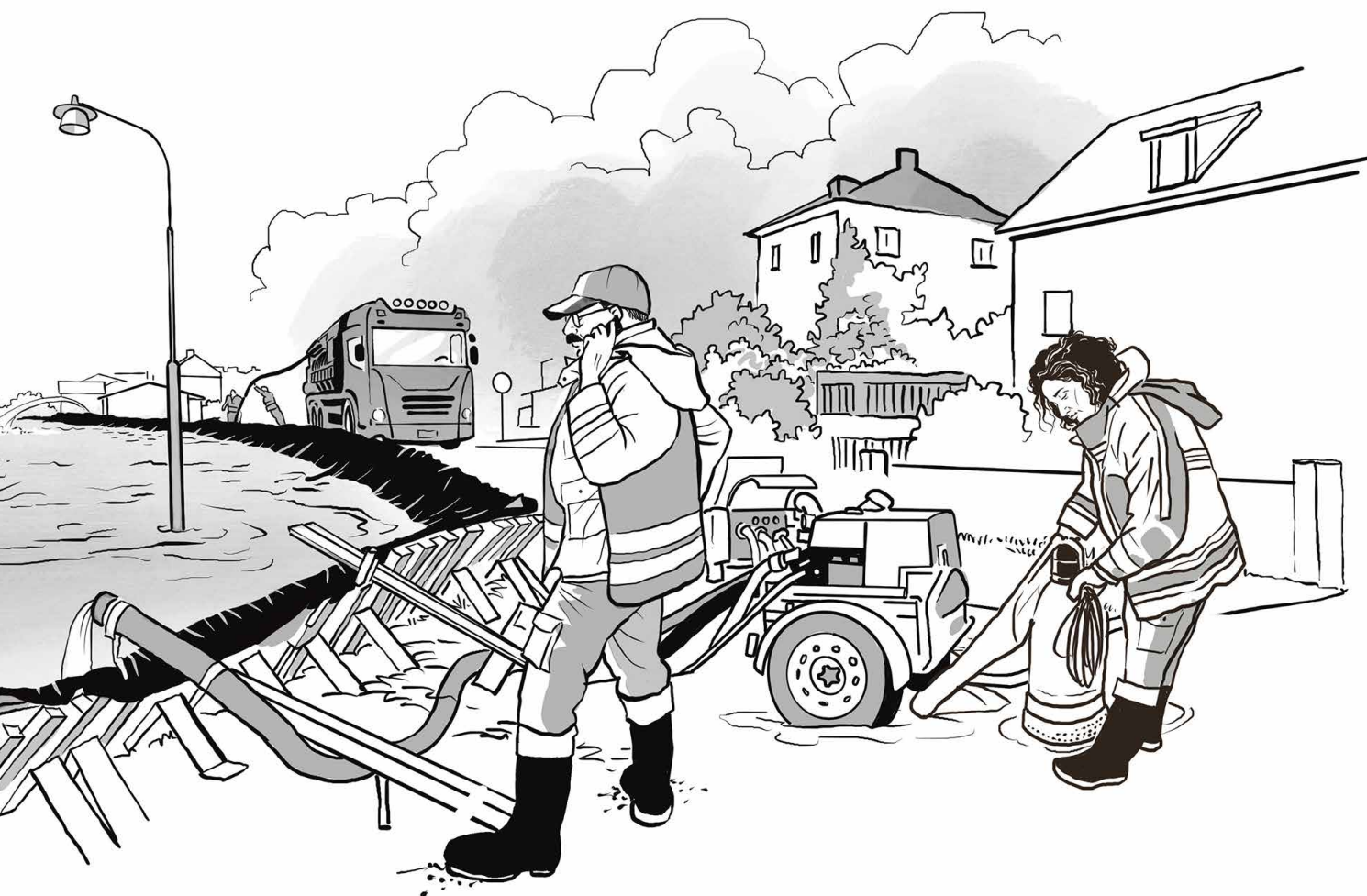

Zaraze

O seriozna zarazna nasvalipa šaj te buvljaren pe sigate hem te keren te ovel bari zaraza.

Te lelja te buvljol jekh zarazno nasvalipe tegani o vlastija ka den informacija sar šaj te arakhe tut hem e javeren.

- Dikh te updatirine tut informaciaja ko primer kotar tli komuna, kotar zaraznoarikhibaskoro doktori ko tlo regioni hem kotar o vlastija.
- Pomožin te tiknjarel pe i zaraza odolea so ikerea tut ko vlastengere savetija.

Tuke so trebela ekstra pikodejbe

Te dela pe tuke obučno specijalno pikodejbe e komunatar, tegani odova ka del pe tuke hem ki kriza hem ko maribe. Ama tuke ka trebel hem te ovel tut tlo pripremibe so ka ovel kerdo prema tle potrebe.

- Diskutirin tle pašutnencar, amalencar, komšijencar, asistentencar ja pale socialno asistententeja savo pomoč ka trebel tut.
- Ker jekh krizakoro plani kori so ka ovel hem informacija bašo ko primer o iljačija hem pomožibaskere buča.
- Planirin sar ka dža ki arakhibaskiri soba hem ko javera arakhibaskere thana.
- Koristin Teletal, Texttelefoni ja pale Bildtelefoni kaj te del pe tuke važno informacija ko telefoni.
- Te isi tut pharipa šunibaja, koristin o api kotar o krisinformation.se hem mukh te aven tuke notisija bašo važna poruke (VMA).
- Te isi tut pharipe dikhibaja, koristin e čitibaskoro halati ja pale ekraneskoro čitibe kaj te avel tuke važno informacija e vlastendar.
- Ki arakhibaskiri soba tu šaj te le tuja ingaribaskoro džukel hem asistiribaskoro džukel.

Poviše informacija isi ko msb.se hem krisinformation.se.

Tu so isi tut kherutne životinje

Tu inan odgovorno tle kherutne životinjenge te ovel olenge šukar ki kriza hem ko maribe. Te šaj te ovel tut pripremimo tle životinjenge jekhe kurkeske.

Ko jekh lufteskoro atako tu šaj te le tuja tle kherutne životinjen ko arakhlíbaskere than sar soj pudrumi, garaža hem telophuvjakere stanice teli phuv. Te mora te mukhe e životinjen khere tegani ka čhive olenge ekstra pani, ekstra hajbe, te šajindže tle kherutne životinje te han korkori o hajbe.

Šukar tano te ovel khere:

Hajbe hem pani ko kofe.

Iljačija so trebela e životinjenge.

Kafezi ja pale javer diso bašo transportiribe e životinjen.

Pišimo ko ljil e telefoneskoro broj kotar o veterinari, životinjengoro siguripe hem id-broj.

Tu so isi tut grasta ja pale gavutnikane životinje, informacija bašo pripremibe isi ko jordbruksverket.se.

Te sian ko nemir

Amen dživdinaja ko jekh vreme kori so isi pretnje so šaj te keren nemir hem nasigurnost. Ake disave savetija sar šaj te kere buti tle nemireja:

- Vaker tle pašutnencar, amalencar komšijencar ja pale disave klubeja bašo tlo nemir. Odova šaj te kerel te osetine tut pohari korkori.
- Angažirin tut, ko primer te pomožine javeren te zorakeren plo priprembi. Odova šaj te del jekh šukar oset.
- Arakh tlo sastipe. O šukar hajbe, sojbe hem treniribe tiknjarela o stresi hem kerela te ovel tuke pošukar.
- Ograničin kobor negativno nevipa avela ki tute bašo odova so ovela ko sveto. Arakh jekh nivo soj tuke dovolno. De vreme bašo odova so kerela te ovel tuke šukar.
- Tej tuke but bilače kontaktirin e ambolanta.

Te vakerel pe čhavencar baši kriza hem maribe

O čhave ko razna berša sikavena o nemir ko razna načinija. Ov othe tle čhavage hem ov pažlivo.

- Haljovker e čhavage so ovela.
- Šun hem ker lafi.
- Mothov olenge samo odova so džaneja kaj tano čače, ma vaker but detalija.
- Te nane tut odgovorija bašo sa o pučiba tegani vaker sar soj.
- Ker buča e čhavencar so cidela olendar o nemir.

Važna telefonengere broja

112

Akutno telefoniriba – ambolanta, spasibaskoro servizi hem policija.

114 14

Te mangljan te kontaktirine e policija ama nane hitno.

113 13

Le ja pale mukh informacija bašo seriozna nesreče hem krize.

1177

Savetija te uljan nasvalo ja pale khuvdo.

Poviše informacija

[MSB.se](https://www.msb.se)

Bašo pripremibe baši kriza hem maribe, filmija, vežbe hem školujbe kotar o Vlasti bašo sarinipaskoro arakhibe hem pripremibe Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

[Forsvarsmakten.se](https://www.forsvarsmakten.se)

Bašo Švedijakoro vojno arakhibe.

[Krisinformation.se](https://www.krisinformation.se)

Khedimi informacija kotar švedikane vlastija baši kriza hem maribe.

[Lilla.krisinformation.se](https://www.lilla.krisinformation.se)

E čhavage hem e ternenge baši kriza hem maribe.

Važno informacija sarinenge (VMA)

Signali 7 sekundija hem pauza 14 sekundija.
Čhinavdžovela palo 2 minutija.

Dža andre. Phande o džamija, udara hem i ventilacija
Šun ko radio Sveriges Radio P4.

Pripremibaskoro alarmi

Signali 30 sekundija hem pauza 15 sekundija.
Čhinavdžovela palo 5 minutija.

Šun ko radio Sveriges Radio P4. Tu so inan obavezno vojniko ja pale civilno ko arakhibe trebela sigate te dža ko than kori so alo tuke rešenje.

Avionengoro alarmi

Kratka signalia 1 minuti.

Dža sigate ki arakhibasri soba ja pale ko disavo javer arakhibaskoro than.
Birin odova so tano najpaše.

O opasnost nakhlja

Dugačko bičhinavdo signali 30 sekundija.